

MEMO

Onderwerp:
BP Needseweg te Borculo- Quickscan Natuur

Apeldoorn,
5 maart 2014

Projectnummer:
B03203.000022.0100

Van:
Sander Jonker

Opgesteld door:
F.G. van der Vegte MSC.

DIVISIE WATER & MILIEU

Afdeling:
Divisie Water & Milieu Apeldoorn

Ons kenmerk:
077540595:0.6

Aan:
Gemeente Berkelland

Kopieën aan:

Aanleiding & doel

Gemeente Berkelland heeft voor de Needseweg te Borculo een bestemmingsplan opgesteld. Bij een bestemmingsplan moet onder andere onderzocht worden of het plan uitvoerbaar is in het kader van de Flora- en faunawet. Deze quickscan heeft tot doel te beschrijven of overtreding van de Flora- en faunawet aan de orde zou kunnen zijn en of dit de uitvoerbaarheid van het plan beïnvloedt. Het plan wordt beschreven in het bestemmingsplan 'Borculo, verlegging Needseweg 2014', dat als ontwerp ter inzage wordt gelegd onder nummer NL.IMRO.1859.BPBCL20140001-0010. Het plan betreft aanpassing van de Needseweg en de directe omgeving (zie bijlage 2).

Beschermde gebieden: Ecologische Hoofdstructuur en Natuurbeschermingswet 1998

Het plangebied ligt buiten de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het meest nabijgelegen EHS-onderdeel is EVZ de Brekel. De watergang binnen het plangebied die deels gedempt zal worden staat in verbinding met de Brekel via een duiker (mogelijk met overloop). Het dempen van een deel van de watergang zal geen gevolgen hebben voor de waterstand in de watergang dan wel op het water in de Brekel.

Het plangebied ligt op afstand van beschermde gebieden onder de Natuurbeschermingswet 1998. Natura 2000-gebied Stelkampsveld is het dichtstbij gelegen gebied op ruim 3 km afstand van het plangebied. Het plan heeft geen verkeersaantrekkende werking waardoor er geen sprake is van externe werking op nabijgelegen beschermde gebieden door bijvoorbeeld stikstofdepositie. Effecten op beschermde gebieden zijn op voorhand uitgesloten en worden niet nader bekeken.

Beschermde soorten: Flora- en faunawet

Wettelijk kader

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. Deze bescherming geldt overal. Het behoud van de gunstige staat van instandhouding van soorten staat centraal. Het soortenbeschermingsdeel van de Vogel- en Habitatrichtlijn is in de wet opgenomen.

De Flora- en faunawet kent een zorgplicht die voor alle dieren en planten geldt. Dit houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen mag hebben voor diersoorten. Naast de zorgplicht kent de wet een aantal verbodsbepalingen die ervoor moeten zorgen dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. De wet kent een aantal tabellen en categorieën met plant- en diersoorten waarvoor een bepaald beschermingsregime geldt (tabel 1 t/m 3 en Vogels). Het is verboden planten te plukken en dieren te doden, te vangen of te verstoren die onder de wet vallen.

Het uitgangspunt van de wet is het 'Nee, tenzij'-principe. Dit betekent dat alles wat schadelijk is voor bedreigde soorten verboden is. Op dit verbod kan onder bepaalde voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken via een ontheffing of vrijstelling.

Met het gewijzigde Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (2005) is het beschermingsregime versoepeld. Voor de uitvoer van werkzaamheden in het kader van regulier beheer, gebruik en onderhoud en bij ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor algemeen beschermde dier- en plantensoorten (tabel 1) een vrijstelling.

Flora- en faunagegevens

In het kader van de ontwikkelingen net ten noorden van de Needseweg, de nieuwe zuivelfabriek, zijn in 2013 verschillende onderzoeken gedaan in het kader van o.a. de Flora- en faunawet¹. De quickscan betrof een bureaustudie met veldbezoek (uitgevoerd op 14 december 2012), waarna specifiek inventarisatie van broedvogels en vleermuizen heeft plaatsgevonden. Hierbij is ook het plangebied van de Needseweg grotendeels onderzocht. Dit onderzoek is dan ook gebruikt voor voorliggende quickscan.

Aanvullend heeft op 5 maart 2014 een veldbezoek plaatsgehad naar de niet eerder onderzochte delen van het plangebied: de watergang, oevers en berm ten noorden van de Needseweg parallel aan de N315, alsmede de zone parallel aan de N315 ten zuiden van de Needseweg.

In onderstaande tabel zijn de soort(groep)en opgenomen die mogelijk of zeker in het plangebied voorkomen en de effecten die op kunnen treden op deze soorten (onderzoeksresultaten ARCADIS 2013a en 2013b, plus aanvulling n.a.v. veldbezoek 2014). Beschermde soort(groep)en die niet in de tabel worden genoemd, zoals bijvoorbeeld vissen en reptielen, worden niet in het plangebied verwacht.

Na de tabel wordt een korte toelichting gegeven op de gebiedsbeoordeling ten aanzien van de aan- of afwezigheid van soort(groep)en.

¹ ARCADIS (2013a). Quick scan natuurwetgeving melkpoederfabriek te Borculo. ARCADIS-rapport B02014.000057.0100 versie 076865952:A - Definitief. 1 februari 2013.

Lindenholz, J.G. & M. van der Sluis (2013). Notitie Vleermuizen- en broedvogelonderzoek Oude Needseweg, Borculo. Definitief, 23 september 2013. Ecogroen Advies b.v.

ARCADIS (2013b). Inventarisatie vleermuizen en broedvogels melkpoederfabriek te Borculo. ARCADIS-rapport B02014.000057.0500 versie 077126595:A – Definitief 23 september 2013.

Soort		Beschermingsstatus Flora- en faunawet	Mogelijke effecten	Overtreeden van verbodsbepalingen
1	Mol, bosmuis, huisspitsmuis, konijn, haas	Tabel 1	Onopzettelijk doden van individuen. Verstoring van foerageergebied.	Doden van dieren (art. 9) Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)
2	Bruine kikker, gewone pad en groene kikker	Tabel 1	Onopzettelijk doden van individuen. Verstoring van foerageergebied.	Doden van dieren (art. 9) Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)
3	Steenanjer	Tabel 2	Vernietigen standplaats	Vernielen of verwijderen van planten (art. 8)
4	Steenmarter	Tabel 2	Verstoring van foerageergebied.	Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)
5	Vleermuizen	Tabel 3, Habitatrichtlijn bijlage IV	Vernietiging van verblijfplaatsen Verstoring van jachtgebied en mogelijk vliegroutes.	Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)
6	Huismus	Vogels met jaarrond beschermd nest (categorie 2)	Verstoring van foerageergebied.	Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)
7	Categorie 5 vogels	Vogels met jaarrond beschermd nest (categorie 5)	Verstoring en verlies van nestplaats	Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)
8	Overige broedvogels	Vogels	Verstoring en verlies van nestplaatsen indien wordt gewerkt tijdens broedseizoen. Verstoring van foerageergebied.	Verstoring en vernietiging van vaste rust- en verblijfplaatsen (art. 11)

1) Op basis van landelijke en openbare verspreidingsgegevens (websites Zoogdierverseniging en Waarneming.nl) en een habitatgeschiktheidstoets is opgemaakt dat geen streng beschermde grondgebonden zoogdieren in het plangebied voorkomen, met mogelijke uitzondering van steenmarter (zie punt 4). Algemene zoogdiersoorten zoals mol, bosmuis, huisspitsmuis, konijn en haas (alle Tabel 1) zijn bekend binnen het plangebied of zullen er naar alle waarschijnlijkheid voorkomen.

2) Op basis van landelijke en openbare verspreidingsgegevens (websites Ravon en Waarneming.nl) en een habitatgeschiktheidstoets is opgemaakt dat geen streng beschermde amfibieën in het plangebied voorkomen. De watergang is van dien aard (steile oevers, zeer arme onderwatervegetatie en tot voor kort overschaduwde door wilgen en rietruigte) dat aanwezigheid van kamsalamander en poelkikker (beide Tabel 3) kan worden uitgesloten. Om die zelfde reden kan aanwezigheid van de beschermde vissoorten kleine modderkruiper (Tabel 2) en grote modderkruiper (Tabel 3) worden uitgesloten. Algemene amfibiesoorten zoals bruine kikker, groene kikker en gewone pad (alle Tabel 1) zullen er naar alle waarschijnlijkheid wel voorkomen.

3) In vergelijking met het overgrote deel van het plangebied, dat kleiig, vochtig en voedselrijk is, is de berm langs de N315 iets droger en zandiger (en daardoor voedselarmer). Hier is naast het fietspad ten noorden van de rotonde N315-Needseweg steenanjer (Tabel 2) aangetroffen. De soort is mogelijk ooit meegekomen met bouwzand, want verder wordt deze soort in de omgeving niet verwacht in verband met de voedselrijke bodem. Overige beschermde planten worden niet verwacht.

ARCADIS

4) Steenmarter (Tabel 2) komt mogelijk voor op het perceel van Needseweg 2. Het gehele plangebied kan als onderdeel van de ruimere omgeving worden gebruikt als foeragegebied van steenmarter.

5) Op basis van de onderzoeksresultaten van de quickscan (ARCADIS, 2013a) is er specifiek inventariserend onderzoek gedaan naar het voorkomen van vleermuizen (ARCADIS 2013b), o.a. langs de bomensingels rondom het terrein van o.a. Friesland Campina, waar straks de weg doorheen loopt. Hieruit blijkt dat er een vliegroute voor gewone dwergvleermuizen vanuit de wijk Hambroek langs de bomensingel langs de Hekweg (N315) loopt. Zie ook onderstaande afbeelding. Het plangebied ten zuiden van de rotonde (westzijde N315) bestaat uit een berm met een ondiepe greppel, jonge, aangeplante beuken en een walletje met daarop opgaande beplanting (elzen, meidoorn, e.d.) en ruigte. Door de beperkte hoogte van de vegetatie is dit van weinig belang als geleiding van vleermuisvliegroutes (de brede watergang aan de zelfde kant en de hogere bomen aan de andere kant van de N315 spelen naar verwachting een belangrijker rol). In de plansituatie zal er eveneens een wal aanwezig zijn.

In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Op het perceel aan de Needseweg nr. 2 kunnen mogelijk wel verblijfplaatsen aanwezig zijn.

NB Afbeelding betreft het plangebied van het FCD-bestemmingsplan.

6/7/8) Op basis van de onderzoeksresultaten van de quickscan (ARCADIS, 2013a) is er specifiek inventariserend onderzoek gedaan naar het voorkomen van broedvogels (ARCADIS 2013b), o.a. langs

de bomensingels rondom het terrein van o.a. Friesland Campina, waar straks de weg doorheen loopt. Er zijn geen bomen aangetroffen met jaarrond beschermde nestplaatsen, wel algemene broedvogels. Op het perceel aan de Needseweg nr. 2 kunnen mogelijk wel jaarrond beschermde nesten van huismus aanwezig zijn.

Het plangebied ten zuiden van de rotonde (westzijde N315) bestaat uit een berm met een ondiepe greppel en jonge, aangeplante beuken, een walletje met daarop opgaande beplanting (elzen, meidoorn, e.d.) en ruigte. In de struiken op het walletje zijn volop algemene broedvogels van parken (o.a. merel, roodborst, winterkoning, mezen) aanwezig. Er zijn geen bomen aangetroffen met jaarrond beschermde nestplaatsen.

Voorkomen en beperken van schade

Algemene maatregelen

Tijdens het uitvoeren van werkzaamheden kan en moet schade aan beschermde soorten zo veel mogelijk worden voorkomen. Hieronder zijn daartoe een aantal maatregelen en uitvoeringsvoorschriften opgenomen waarmee negatieve gevolgen voor in het wild voorkomende beschermde diersoorten kunnen worden voorkomen.

1. Schade aan broedvogels dient altijd voorkomen te worden. De werkzaamheden dienen minimaal buiten het broedseizoen van vogels (dus vóór half maart en na half juli) te worden gestart. Deze periode is een indicatie: sommige broedvogels hebben een afwijkende broedperiode. Er kan alleen onder de voorwaarde worden gewerkt dat er geen broedvogels in het broedseizoen worden verstoord. Het is van belang om voor het broedseizoen eventuele bomen te kappen en struiken te verwijderen.
2. Aanvullende verlichting dient 's avonds en 's nachts spaarzaam gebruikt te worden. Verstrooiing van licht naar de omgeving wordt voorkomen. Hierdoor wordt onnodige verstoring van vleermuizen en vogels voorkomen.
3. Bij werkzaamheden één kant op werken, zodat dieren de gelegenheid krijgen te ontsnappen.
4. Vanuit de algemene zorgplicht dient tijdens de werkzaamheden continu te worden gelet op aanwezigheid van al dan niet beschermde planten en dieren. Bij aantreffen van dieren en planten moet worden voorkomen dat deze gedood of verwond respectievelijk (bij planten) onnodig aangetast worden. In het geval dat een ingreep toch samenvalt met de aanwezigheid van beschermde soorten, worden passende maatregelen genomen of er wordt naar een andere oplossing gezocht.

Specifieke maatregelen

Om schade aan aanwezige soorten zoveel mogelijk te beperken en te voorkomen, moeten de volgende specifieke maatregelen worden genomen (zie ook onderstaande afbeelding):

5. Verlichting op en nabij de bomenrijen dient voorkomen te worden. Hierdoor wordt onnodige verstoring van mogelijke vliegroutes of verblijfplaatsen van vleermuizen voorkomen.
6. De doorsnijding van de bomenrij langs de N315 mag niet breder zijn dan de doorsnijding tussen de huidige Needseweg en de wijk Hambroek zodat vleermuizen deze kunnen blijven gebruiken als vliegroute. Aan beide zijden van de weg moeten ter hoogte van de huidige vliegroute bomen behouden blijven, zodat de aaneengeslotenheid voor maximaal 15 meter onderbroken wordt. Om ruimte te creëren voor de aanleg van een geluidswal inclusief fietspad naast de nieuwe Needseweg zal de onderbreking (tijdelijk) maximaal 15 m extra bedragen (in totaal 30 m). Deze extra onderbreking wordt door de aanplant van nieuwe bomen en struiken weer opgevuld.
7. Op deze route moet verlichting aangepast worden om functionaliteit vliegroute te waarborgen: plaatselijk geen verlichting toepassen of positie van verlichting aanpassen..

8. In het plangebied komen beschermde planten (steenanjer) voor. Deze kunnen onverwacht ergens opkomen. Voor de uitvoering van de werkzaamheden moeten beschermde planten geïnventariseerd worden (en in het kader van de zorgplicht eventuele andere bijzondere vegetatie, zoals het aanwezige geel walstro en wondklaver) zodat deze tijdelijk kunnen worden opgeslagen en na aanleg van de verlegde rotonde opnieuw kunnen worden geplant in het gebied.

Rode pijl = vastgestelde vliegroute vleermuizen

Open blauwe ovalen = opgaande vegetatie aaneengesloten houden, waar mogelijk via behoud huidige bomen

Gesloten blauwe ovaal = onderbreking opgaande vegetatie ten behoeve van nieuwe Needseweg beperken tot 15 - 30 m

Wanneer bovenstaande maatregelen worden genomen, zal een deel van de genoemde effecten zich niet voordoen, zoals het doden van dieren (overtreding van artikel 9). Een aantal effecten zijn echter niet te voorkomen. Onderstaand wordt ingegaan op de mogelijkheden in de vorm van ontheffingen of vrijstellingen hiervoor.

Vrijstelling en ontheffingen

De Flora- en faunawet biedt enkele mogelijkheden om uitzonderingen te maken op de verbodsbepalingen in de vorm van vrijstellingen en ontheffingen. Voor de streng beschermde soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (waaronder alle soorten vleermuizen) en broedvogels is het niet mogelijk om een ontheffing te verkrijgen voor ruimtelijke ingrepen². Een plan of project kan dan alleen doorgaan door het vooraf nemen van mitigerende maatregelen zodat er geen effecten op de desbetreffende soorten meer zijn.

² Uitzondering hierop zijn projecten die een in de Vogel- of Habitatrichtlijn genoemd belang dienen.

In onderstaande tabel zijn de potentieel aanwezige beschermde soorten ingedeeld naar beschermingsniveau.

Tabel 1. (Potentieel) in het plangebied aanwezige soorten met beschermingsniveau.

Beschermings- en ontheffingsniveau	Voorkomende soortgroepen
Tabel 1: Soorten met algemene vrijstelling	Algemene zoogdieren en amfibieën
Tabel 2: Overige soorten met voorwaardelijke vrijstelling	Steenmarter, steenanjer
Tabel 3 (bijlage IV Habitatrictlijn) en broedvogels: Streng beschermde soorten, geen ontheffing mogelijk.	Vleermuizen, huismus, overige broedvogels

Voor soorten van tabel 1 geldt een algemene vrijstelling. Er hoeft dus geen ontheffing te worden aangevraagd voor de potentieel in het plangebied aanwezige, algemeen voorkomende soorten zoogdieren en amfibieën. Voor soorten van tabel 2 geldt dat een ontheffing kan worden verleend als verbodsbepalingen worden overtreden. In het geval van steenmarter is het echter onzeker of de soort daadwerkelijk voorkomt in het plangebied en het gebruikt als leefgebied. Een ontheffing kan pas worden verleend als de soort na onderzoek is aangetroffen. Een alternatieve manier van omgaan met soorten van tabel 2 is het werken volgens een goedgekeurde gedragscode. Wanneer aangesloten kan worden bij een gedragscode die aansluit bij het voornemen (bijvoorbeeld gedragscode van de bouw- en ontwikkelingssector) en aantoonbaar gewerkt wordt volgens deze gedragscode, dan is vrijstelling aan de orde en hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd. De gemeente Berkelland hanteert voor nieuwe ruimtelijke ingrepen de Flora- en faunawet-gedragscode voor Bouwend Nederland en NEPROM (2009), geldig tot april 2014.

Aanvullend onderzoek noodzakelijk bij Oude Needseweg 2

Voor vleermuizen (en andere soorten van tabel 3, bijlage IV Habitatrictlijn) is het verkrijgen van een ontheffing voor dit project niet mogelijk. Voor deze soortgroep zal voorafgaand aan de sloop van de Needseweg 2 onderzoek moeten plaatsvinden. Indien vleermuizen worden aangetroffen moeten passende maatregelen getroffen worden om te voorkomen dat verbodsbepalingen overtreden worden. Een mogelijkheid hiervoor is het plaatsen van alternatieve verblijfplaatsen op geschikte locaties in de buurt. Dit zal in een nader onderzoek vastgesteld en vastgelegd moeten worden. Ditzelfde geldt voor de mogelijke aanwezigheid van huismussen. Deze onderzoeksplicht in verband met het slopen van Oude Needseweg 2 is ook aan de orde wanneer het pand zou worden gesloopt zonder dat er sprake was van een verlegging van de Needseweg.

Conclusie

In het plangebied en de directe omgeving komen beschermde soorten van de Flora- en faunawet voor.

- Niet alle schade is te vermijden, waardoor voor enkele zoogdieren en amfibieën van Tabel 1 verbodsbepalingen worden overtreden. Voor deze soorten geldt echter een algemene vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkelingen;
- Door het nemen van maatregelen (zie paragraaf “Voorkomen en beperken van schade”) kan een groot deel van de negatieve gevolgen voor beschermde soorten worden voorkomen of beperkt;
- Wanneer met een goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt, zullen geen negatieve effecten op steenmarter en steenanjer plaats vinden en geen verbodsbepaling worden overtreden.
- Op het perceel van Oude Needseweg 2 komen mogelijk beschermde soorten voor. Voordat er gesloopt wordt moet onderzoek worden gedaan naar het al dan niet voorkomen van beschermde soorten. Indien beschermde soorten aanwezig zijn moeten effecten voorkomen worden. Eventuele maatregelen moeten voorafgaand aan de sloop gerealiseerd zijn.
- Zowel de onderzoeksplicht voor de Oude Needseweg 2, als de vleermuismaatregelen bij de bomensingel langs de N315 moeten geborgd worden in het bestemmingsplan. Hiervoor kunnen

rand voorwaardelijke verplichtingen worden opgenomen. Overige maatregelen moeten in een ecologisch werkprotocol ten behoeve van de uitvoering worden vastgelegd.

BIJLAGE 1: de Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (2002) regelt de bescherming van in het wild voorkomende planten en dieren. In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden en beschermde planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld (algemene verbodsbepalingen, artikelen 8 t/m 12). Bovendien dient iedereen voldoende zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende planten en dieren (algemene zorgplicht, artikel 2). Daarnaast is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van soorten, waaronder nesten en holen, te beschadigen, te vernielen of te verstoren. De Flora- en faunawet heeft dan ook belangrijke consequenties voor ruimtelijke plannen. De interpretatie van de wet is in 2009 aangescherpt. Deze aanscherping is in onderstaande uitleg opgenomen.

In het kader van de Flora- en faunawetgeving geldt dat alle dieren en planten een zekere mate van bescherming genieten, op basis van hun intrinsieke waarde. In artikel 2 van de Ffwet staat dat iedereen voldoende zorg in acht dient te nemen voor de in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving. Ook mag men het welzijn van dieren niet onnodig aantasten en dieren onnodig laten lijden. Deze algemene zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dier- en plantensoorten, ook voor de soorten die niet als beschermde soort aangewezen zijn onder de Flora- en faunawet.

De Algemene Zorgplicht is een aanvulling op de algemene verbodsbepalingen die uitsluitend betrekking hebben op beschermde soorten. Het artikel biedt de mogelijkheid om op te treden tegen ongewenste handelingen jegens beschermde dieren en planten, welke niet nadrukkelijk in één van de verbodsbepalingen zijn genoemd. Er bestaat geen wettelijke sanctie op overtreding. Wel kunnen activiteiten door de Algemene Inspectiedienst (AID) worden stilgelegd.

De algemene verbodsbepalingen, die handelingen die het voortbestaan van planten en diersoorten in gevaar kunnen brengen verbieden, is een belangrijk onderdeel van de Flora- en faunawet. Deze verboden zorgen ervoor dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. De belangrijkste, voor ruimtelijke plannen relevante wettelijke bepalingen staan hieronder genoemd.

ALGEMENE VERBODSBEPALINGEN FLORA - EN FAUNAWET (ARTIKELEN 8 T/M 12)

Artikel 8. Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11. Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12. Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet zonder juiste ontheffing of het nemen van mitigerende maatregelen kan leiden tot handhaving van de AID of DLG. Zij kunnen proces-verbaal opmaken en het werk stilleggen. Overtredingen van de Flora- en faunawet worden beschouwd als 'economisch delict' en kunnen als zodanig ook beboet worden.

Bij ruimtelijke plannen, met mogelijke gevolgen voor beschermde planten en dieren, is het verplicht om vooraf te toetsen of deze kunnen leiden tot overtreding van algemene verbodsbepalingen. Wanneer dat het geval dreigt te zijn, moet onderzocht worden of er maatregelen genomen kunnen worden om dit te voorkomen of om de gevolgen voor beschermde soorten te verminderen. Onder bepaalde voorwaarden geldt een vrijstelling, wordt door het ministerie van EZ goedkeuring gegeven aan de mitigerende maatregelen, of is het mogelijk van de minister van EZ ontheffing van de algemene verbodsbepalingen te krijgen voor activiteiten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Ten aanzien van de criteria die voor vrijstellingen en ontheffingen gelden, kunnen verschillende groepen soorten worden onderscheiden. Deze groepen worden benoemd in het "Besluit van 28 november 2000 houdende regels voor het bezit en vervoer van en de handel in beschermde dier- en plantensoorten", kortweg genoemd "Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten". Dit besluit heeft de status van een AMvB. Onderstaande heeft betrekking op vrijstellingen en ontheffingen voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Voor andere activiteiten gelden andere regels die hier niet genoemd worden, omdat ze niet van belang zijn.

Tabel 1 – Algemene soorten

Algemene vrijstelling van de verboden 8 tot en met 12, wel zorgplicht, met uitzondering van artikel 10.

Tabel 2 – overige soorten

Vrijstelling mogelijk, mits gebruik wordt gemaakt van een door de minister goedgekeurde gedragscode; anders ontheffing noodzakelijk (toetsing aan gunstige staat van instandhouding en zorgvuldig handelen). Eventueel mitigatie- en compensatieplicht. Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag, m.u.v. artikel 10.

Tabel 3 – Soorten van bijlage 1 van de AMvB

Voor volgens art 75 lid 6 bij AMvB aangewezen soorten geldt een zwaar beschermingsregime. Voor deze soorten geldt, ook wanneer wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen kan alleen verleend worden wanneer:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- er sprake is van een bij AMvB bepaald belang. Voor deze groep is per AMvB bepaald dat een ontheffing verleend kan worden (met inachtneming van het voorgaande) bij:
- dwingende reden van groot openbaar belang;
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (zolang er geen sprake is van benutting of gewin) van de beschermde soort;
- andere redenen die geen verband houden met ruimtelijke ontwikkeling: bescherming van flora en fauna, veiligheid van luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid, voorkomen van ernstige schade of overlast en bestendig gebruik.

Ook kan door het ministerie een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag.

Tabel 3 – soorten op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn

Voor volgens art 75 lid 6 aangewezen soorten die voorkomen op bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt een zwaar beschermingsregime. Voor deze soorten geldt, ook wanneer wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, geen vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen kan alleen verleend worden wanneer:

- er geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- er sprake is van een bij AMvB bepaald belang. Voor deze groep is bij AMvB bepaald dat een ontheffing verleend kan worden (met inachtneming van het voorgaande) bij:
- dwingende reden van groot openbaar belang³
- andere redenen die geen verband houden met ruimtelijke ontwikkeling: bescherming van flora en fauna, veiligheid van luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid.

Door het ministerie kan een beschikking worden afgegeven waarin goedkeuring wordt gegeven voor maatregelen ter voorkoming van het overtreden van verbodsbepalingen. Deze goedkeuring heeft de vorm van een afwijzing van de ontheffingsaanvraag.

Vogels

Vanwege de bepalingen in de Europese Vogelrichtlijn, die overgenomen zijn in de Flora- en faunawet, geldt er voor vogels een afwijkend beschermingsregime. Uit recente uitspraken van de ABRvS blijkt dat de manier waarop in Nederland tot voor kort werd omgegaan met ontheffingen voor vogels in strijd is met de Europese Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn staat een ontheffing alleen toe wanneer:

- er geen andere bevredigende oplossing is;
- er tevens sprake is van één van de volgende belangen;
 - bescherming van flora en fauna;
 - veiligheid van luchtverkeer;
 - volksgezondheid en openbare veiligheid.

Dit betekent dat voor het verstoren van broedende vogels, hun eieren of jongen slechts in uitzonderlijke gevallen ontheffing kan worden verleend voor een ruimtelijke ingreep, namelijk als voldaan is aan het bovenstaande. In de praktijk betekent dit dat voor vogels gestreefd moet worden naar het voorkomen van het overtreden van verbodsbepalingen. In veel gevallen kan overtreding van verbodsbepalingen worden voorkomen door (verstorende) werkzaamheden buiten het broedseizoen (de perioden dat het nest in gebruik is voor het broeden of grootbrengen van jongen) aan te laten vangen.

Binnen de groep van vogels zijn er soorten waarvan het nest wordt aangemerkt als een zogenaamde “vaste rust- of verblijfplaats”. Dergelijke verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd onder artikel 11 van de algemene verbodsbepalingen, en vormen de meest streng beschermde groep. Vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels zijn aangewezen in de “aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten” (Ministerie van LNV, 2009) en bestaan uit de categorieën van vogelsoorten opgenomen in onderstaande tabel 2.2.

³ Nb: voor deze groep kan er geen ontheffing worden verleend op basis van het belang “ruimtelijke ontwikkeling en inrichting”. Volgens de AMvB kan dit wel, echter recente uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) laten zien dat de AMvB op dit punt een onjuiste implementatie van de Europese Habitatrichtlijn is.

Tabel 2 Categorie broedvogels

Vogels	
Categorie	Type verblijfplaatsen
Categorie 1	Vaste rust- en verblijfplaatsen; nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
Categorie 2	Nesten van koloniebroeders; nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
Categorie 3	Honkvaste broedvogels en vogels afhankelijk van bebouwing; nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
Categorie 4	Vogels die zelf niet in staat zijn een nest te bouwen; vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.
Categorie 5	Niet jaarrond beschermd, inventarisatie gewenst; nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Of voor het (buiten het broedseizoen) wegnemen van jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffing noodzakelijk is, dient te worden vastgesteld met behulp van een zogenaamde omgevingscheck⁴. Daarnaast is de noodzaak tot een ontheffing mede afhankelijk van de mogelijkheid tot het mitigeren (inclusief het aanbieden van vervangende nestgelegenheid) van negatieve effecten.

Wanneer plannen worden ontwikkeld voor ruimtelijke ingrepen of voornemens ontstaan om werkzaamheden uit te voeren, dient vooraf goed te worden beoordeeld of er mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk.

⁴ Een deskundige dient vast te stellen of er in de omgeving voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden.

